

винищення лексики іншого походження, він в решті решт повернувся до заміни німецькомовних та англомовних одиниць російськомовними, з якими борюся спочатку.

Дивлячись на проблему пуризму більш розширено, потрібно згадати, що українська мова, навіть найстаріші її одиниці лексичної та граматичної галузей, є створеними не відокремлено від інших слов'янських та західних мов, що означає, що з самого початку в становленні української мови приймали участь різні мови. Так роль чужих мов в українській зумовлена історичним поділенням географічної території нинішньої України поміж різними державами з різними мовами, яке постійно змінювалося. Не останню роль зіграли також і внутрішні політичні та економічні процеси, що зумовили великі хвилі міграційного та імміграційного процесів, які принесли до українського народу багато нових культурних і мовних зв'язків та змін. Викинути їх з сьогоденного варіанту української мови означає висмикнути з під неї частину основи, що передбачає її руйнацію.

Abstract. This research presents the study of the relevance of German loans in the Ukrainian language and explanation of its causes and consequences. The purism trend was defined as one of the most important reasons for the popularization change of the units under the study. It was found that the frequency of German loans use is reduced through active promotion of purism in the literary Ukrainian language.

Keywords: German loans, purism, pseudo-purism.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. http://movahistory.org.ua/wiki/%D0%A8%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BE%D0%B2_%D0%AE_%D0%9F%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC_%D0%B2_%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%D0%B9_%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D1%96

2. Селіванова О. Лінгвістична енциклопедія / Олена Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2011. – 844 с.

3. <http://de.academic.ru/dic.nsf/meyers/92095>

4. Яременко В. Новий словник української мови у трьох томах 200000 слів / В. Яременко, О. Сліпущко. 3-й том. – К.: Видавництво “Аконіт”, 2006. – 862 с.

5. Козоріз І.С. Освітлення проблеми пуризму на прикладі української та німецької мов // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. 2 книга. – Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2014. – С.108-111.

6. Дзись Р. П. Пуристичні тенденції в процесі унормування української літературної мови: автореф. дис.канд. філол. наук: 10.02.01 / нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2008. – 20 с.

УДК 81'373.612=111=161.2

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ НАЙМЕНУВАНЬ НА ПОЗНАЧЕННЯ СМАКУ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

І.В. Шенітко, М.Г. Сенів

Анотація. У статті розглянемо семантичні особливості густативних прикметників (ГП) в англійській та українській мовах. Проведено зіставний аналіз лексико-семантичних особливостей ГП. Досліджено семантичну структуру та окреслено їх тематичні групи.

Ключові слова: густативна лексика, лексичні засоби, тематичні групи.

Питання про те, як відбувається сприйняття і категоризація навколишньої дійсності є центральним у руслі сучасних досліджень когнітивної лінгвістики. Проблема перцепції нерозривно пов'язана з роботою органів чуттів. Сенсорний рівень є початковим, базовим, у процесі отримання і опрацювання інформації про навколишній світ. Лінгвістичне дослідження номінативних одиниць на позначення сенсорних відчуттів (зору, слуху, смаку, дотику, запаху) має тривалу історію, проте найбільше праць присвячено візуальному та аудіальному модусам. Серед праць, присвячених лінгвістичному аналізу густативних прикметників, слід назвати роботи вітчизняних і зарубіжних дослідників А. В. Висоцький та М. П. Білоус, І. В. Гайдаєнко (етимологічні, функційні особливості),

К. М. Герасимова, Н. О. Тимейчук, Т. Ю. Щукліна (лексико-семантичний аспект), Н.Е. Гронська (семантична структура, багатозначність), Ж.В. Лечицька (аспект номінації), О.В. Куценко (дослідження явища синестезії). Хоча перцепція смаку віддавна перебувала в сфері наукових зацікавлень учених багатьох галузей науки, густативні лексеми не були предметом зіставного комплексного дослідження на матеріалі різноструктурних індоєвропейських мов (англійської та української мов).

Цей факт зумовив актуальність даного дослідження. Основний акцент у цій роботі поставлений на аналізі густативних прикметників англійської і української мов, що були отримані шляхом суцільної вибірки. В результаті, нами вилучено понад 250 лексем української мови та 383 лексеми англійської мови з лексикографічних джерел Oxford advanced learner's dictionary; Collins English – English dictionary; Великий тлумачний словник сучасної української мови, у яких найповніше представлено словникове та фразеологічне багатство смакової лексики.

Метою дослідження є аналіз лексико-семантичних особливостей густативних прикметників як фрагментованої картини світу в англійській та українській мовах. Мета зумовлює реалізацію таких завдань:

- виявити лексеми на позначення смаку в досліджуваних мовах;
- дослідити семантичну структуру та окреслити їх тематичні групи;
- провести зіставний аналіз лексико-семантичних особливостей густативних прикметників у сполученні з іменниками різних тематичних груп в англійській та українській мовах.

У ході дослідження проведено аналіз семантичних, етимологічних та функційних особливостей назв на позначення смаку в сучасній українській та англійській мовах, а також проаналізовано густативні прикметники англійської мови, що були отримані шляхом словникової вибірки. Нами виокремлені *густативні прикметники*, що мають позитивне значення «смачний» та негативне значення «несмачний» з різними відтінками.

У сучасній українській мові назви смаку утворюють якісно і кількісно розвинену тематичну групу, семантичні особливості якої визначаються специфікою означуваних реалій.

Сучасна система номенів смаку, в українській та англійській мовах входить до семантичного поля «смак» («taste»), у складі якого на підставі логіко-лінгвістичного принципу виділяється ряд лексико-тематичних груп, підгруп, що засвідчує про розвиток української та англійської лексики на позначення смаку і про взаємозв'язки між її складовими.

Тематична група номінацій смаку – складна функційно-системна одиниця лексико-семантичного рівня. Елементами аналізованого семантичного поля є слова, що в плані змісту мають свою особливу семантичну структуру, а в плані вираження презентуються густативними лексемами. Лексичні значення слів (семемі) становлять основу відношень у семантичному полі. Взаємозв'язки між елементами семантичного поля виявляються як відношення ідентичності (тотожності) і диференційності (розрізнення).

Назви смаку представлені немотивованими (укр.: «*гіркий*» – англ.: «*bitter*», укр.: «*кислий*» – англ.: «*sour*») і мотивованими найменуваннями (укр.: «*пекучий*» – англ.: «*burning*», укр.: «*сливовий*» – англ.: «*plum*»). Немотивовані назви характеризуються первинністю значення, що зумовлено давністю їх походження. Це відносно замкнена система назв, що може збільшувати чисельність за допомогою морфологічних способів словотворення: афіксації, основоскладання та лексико-синтаксичного способу. Мотивовані ж назви характеризуються вторинністю значення смаку, оскільки утворювалися на основі семантичної деривації шляхом синестезійного та метафоричного переносів, за рахунок яких поповнюється тематична група «смак».

Лексичні засоби вираження смаку неоднорідні за структурою і поділяються на прості та ускладнені смаки. Прості смаки в межах норми виражені спеціальними лексичними одиницями – якісними прикметниками: укр.: «*гіркий*» – англ.: «*bitter*». Поняття складного смаку в межах норми виражені в основному складними прикметниками, компонентами яких виступають основи слів –

назв простих смаків: укр.: «гірко-солодкий» – англ.: «bitter-sweet». На позначення ускладнених смаків, тобто таких, що супроводжуються іншими видами відчуттів, використовують такі лексеми, в яких є основним смакове значення: укр.: «пряний» – англ.: «spicy», укр.: «терпкий» – англ.: «harsh».

Залежно від лексичного навантаження у пропонованій роботі виділені: нейтральні смаки та смаки з загальною оцінкою смакових якостей. Нейтральні смаки: укр.: «добрий» – англ.: «good»; загальна оцінка смакових якостей укр.: «прісний» – англ.: «insipid».

Важливим для аналізу густативних прикметників є вживання засобів словотвору. Для української мови характерне морфологічне словотворення (за допомогою афіксації). Найбільш частотні суфікси: -ан-, -н-, -ен-: *трюфельний, гречаний, витримане (воно)*; та суфікси: -ов-, -ев-: *вершковий, медовий, щавлевий, вишней*.

Для англійської мови є більш характерною конверсія. Наприклад: укр.: «полуниця» – англ.: «strawberry», укр.: «полуничне варення» – англ.: «strawberry jam»; укр.: «гриб» – англ.: «mushroom», укр.: «грибовий суп» – англ.: «mushroom soup».

Проведене дослідження прикметників смаку підтверджує ефективність системного підходу до вивчення мовних явищ, враховуючи їхні психофізіологічні основи, які відкривають широкі перспективи для подальшого вивчення не тільки лексико-семантичних особливостей густативних прикметників, а й інших мовних феноменів.

Отже, з метою детального дослідження густативних прикметників, ми звернулися до етимологічного словника з метою прослідкувати те, в якій мові, на якому історичному етапі, на базі якої первинної мотивації та від якого слова, згідно якої словотворчої моделі та з яким первинним значення створено слово, а також висвітлити шляхи і причини зміни його первинної форми суто до останнього стану.

У даній статті проведений аналіз етимології прикметників смакоозначення з позитивним значенням «смачний» в англійській мові.

Tasty – «having agreeable flavor, palatable, » from *taste* (n.) + -y (2); in late 18 century. It also could mean «tasteful, elegant» (from the secondary sense of *taste* (n.)). Поява цього слова датується 1610 роком. Воно походить від слова *taste* (смак, смакувати) [4].

Palatable – поява слова датується 1660 роком. Дослівно наведена лексика має значення: «добре смакує» або «good-tasting». Дане слово складається з основи *palate* + словотворчого суфікса *-able*. Якщо звернути увагу на основу слова, а саме на його переклад, то маємо «м'яке піднебіння» або «ротова порожнина», в непрямому значенні «смак» [4].

Savoury – «pleasing in taste or smell»; датується 1200 роком. Вважається, що слово запозичене англійською мовою зі старофранцузької мови «*savereie*», що означає «tasty, flavorsome» (в сучасній французькій мові це слово виглядає так: *savouré*) [5].

Appetizing – «exciting desire or hunger». Слово з'явилося та почало практично одразу використовуватися в 1650 році. У 1782 році до похідного дієслова *appetize* (make hungry), тобто той, що збуджує голод, почали додавати закінчення – ing, що і перетворило його на прикметник «смачний, апетитний» [4].

Nice – слово французького походження, датується 12 століттям. В другій половині 13 століття в словнику англійської мови слово *nice* означало наступне: «foolish, stupid, senseless», «careless, clumsy; weak; poor, needy; simple, silly». В 14 столітті це слово почало набувати більш позитивних характеристик, а саме: «fussy, fastidious», «dainty, delicate». «In many examples from the 16th and 17th centuries it is difficult to say in what particular sense the writer intended it to be taken» [5].

Bright – походить від стародавнього англійського слова «*bryht*». В результаті метатези відбулася перестановка складів, і утворилося *beorht* «bright; splendid; clear-sounding; beautiful; divine» [5].

Flavoursome – «pleasing in taste or smell». Слово увійшло у вжиток в 1927 році. Похідною моделлю стала лексема *flavor*, що тлумачилося «a smell, odor» в позитивному значенні [4].

Gustatory – походить з латини (1680 рік). *Gustatus* має значення «sense of taste; a taste». Іменник використовувався як дієприкметник [5].

Наступним кроком нашого аналізу є визначення етимологічного підґрунтя прикмет-ників смакоозначення з негативним значенням «несмачний» [4].

Unsavoury – це слово з'явилося на початку 13 століття. Негативне значення «unpleasant or disagreeable to the taste» закріпилося за ним в кінці 14 століття. Префікс *un-* виражає негатив, відноситься до періоду стародавнього англійського [4].

Tasteless – слово датується 1590 роком, маючи значення «unable to taste»; з 1600 року воно набуло переносного значення : «uninteresting, insipid». У 1610 році значення слова набуло дещо нового відтінку «*having no taste*» - *безсмаку* та «*tactless*» - *нетактовний, неоглядний* [5].

Repellent – дане слово має два варіанти походження: 1. Від латинської *repellentem*, що датується 1640 роком. Загалом, це слово використовувалося в медицині, але згодом набуло певного повсякденного значення «*distasteful, disagreeable*», а саме в 1797 році. 2. Походить від французького слова *rèbarbatif* (14 століття). Значення мало дещо далеке від позначення смаку, а саме: від *barbe* - «beard», і лише в 1885 почало фіксуватися це слово в значенні «*unattractive*» - *непривабливий* [4].

Distasteful – основа слова *distaste* вперше з'являється в 1590 році. Префікс *dis-* має французьке походження, змінений від *des-*, що згодом набув переносного негативного значення. Безпосередньо слово *distasteful* з'явилося в 1600 році та має значення «несмачний» [5].

Unpalatable – поява слова датується 1660 роком. Дослівно ця лексема вживається у значенні «добре смакує» або «good-tasting». Дане слово складається з основи *palate*+ словотворчий суфікс *-able*. Якщо звернути увагу на основу слова, а саме на його переклад, то маємо «м'яке піднебіння» або «ротова порожнина», в непрямому значенні «смак». Префікс *un-* виражає негатив, відноситься до періоду стародавнього англійського. [4]

Bad – поява слова датується 1200 роком; набуло значення «inferior in quality» тобто «поступатися за якістю» на початку 1300 року; а в свою чергу, *bad* з наново набутим значенням «wicked, evil, vicious,» вважалося містичним словом, яке практично не зустрічалося в інших мовах [4].

Vapid – дане слово походить від латинського *vapidus*. Саме слово датується 1650 роком. Загалом, раніше слово використовувалося при характеристиці алкогольних напоїв, а саме: «flat, insipid» (of drinks); ближче до 1758 року запропоноване слово в розмовній та письмовій формі набуло значення «dull and lifeless» [5].

Отже, назви на позначення смаку в англійській та українській мовах становлять розвинену, історично сформовану групу слів, що характеризується активністю вживання, багатством семантичної наповненості та структурною різноманітністю.

Аннотація. Стаття посвячена изучению семантических особенностей густативных прилагательных (ГП) в английском и украинском языках. Проведено сопоставимый анализ лексико-семантических особенностей ГП. Исследованы семантическую структуру и обозначены их тематические группы.

Ключевые слова: густативна лексика, лексические средства, тематические группы.

Abstract. The article is devoted to comparative study of gustatory lexical units (GLU) in English and Ukrainian. It is carried out the comparable analysis of lexico-semantic features of GLU. It is investigated semantic structure and their theme groups are designated.

Keywords: gustatory lexical units, lexical means, theme groups.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Білоус М.П. Складні прикметники на позначення смакових якостей предметів у зіставленні з російською// Мовознавство. – 1980. – №5. – 78с.
2. Гайдаєнко І.В. Назви на позначення смаку: етимологія, семантика, функціонування: Автореферат дис.канд. наук. – Запоріжжя, 2002. – 16с.

3. Соколовская Ж.П. Система в лексической семантике (анализ семантической структуры слова). – К.: Вища школа, 1979. – 179с.
4. Oxford advanced Learner's Dictionarz of Current English, sixth edition, edited by Sally Wehmeier – Oxford University Press, 2000.
5. Cambridge Advanced Learner's Dictionary, fourth edition, edited by Colin McIntosh – Cambridge, 2008.
6. Ward J., Simmer J. Lexical_gustatory Synaesthesia: Linguistic and Conceptual Factors. Cognition, 2003, 237-261 pp.